

Спеціалізованій вченій раді Д 26.007.06 в
Національній академії внутрішніх справ
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

*офіційного опонента на дисертацію Кирдана Богдана Васильовича
на тему «Захист прав автора в порядку цивільного судочинства», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне
приватне право*

Актуальність теми дослідження. Невпинний стрімкий розвиток інформаційних, технічних та технологічних новацій людство відчуває лише за наявності продуктів таких інноваційних процесів, наприклад, поява нових мобільних телефонів, автомобілів, сонячних батарей тощо. Але тільки авторів та власників інтелектуальних продуктів стосуються випадки порушення їх прав, коли результати їх діяльності привласнюються, несанкціоновано поширюється інформація про їх наступні здобутки тощо. Сучасний стан технічного прогресу можна характеризувати істотною конкуренцією, використанням брудних інформаційних технологій, коли проти автора застосовуються чорні піар технології тощо. Тому можна погодитися із здобувачем в тому, що захист прав автора, який створює інтелектуальний продукт, має бути підсилений і приведений у відповідність до сучасних викликів.

Ні для кого не секрет, що найбагатшою в світі людиною є Б. Гейтс, який є власником інтелектуального продукту, тому переоцінити вагомість розглядуваного питання неможливо. Тому невелика кількість справ даної категорії в судовій практиці України не може слугувати причиною, щоб не розвивати теоретичне підґрунтя та не удосконалювати способи захисту авторського права.

За предметом дослідження обрана тема відповідає проблематиці дисертаційних досліджень із спеціальності 12.00.03 - цивільне право і

цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Аналіз дисертаційного дослідження дає підставу стверджувати, що мета, яку поставив перед собою дисертант, досягнута.

Так, Б.В. Кирдан поставив перед собою за мету і визначив як завдання розробку теоретичних основ, а також засад практичної реалізації захисту прав автора в цивільному судочинстві, зокрема, виокремити особливості прав автора як об'єкту захисту в порядку цивільного судочинства, сформулювати поняття та класифікувати позови щодо захисту прав автора, виокремити особливості цивільного процесуального статусу осіб, які беруть участь в справах даної категорії тощо. Як впливає із змісту дисертаційної роботи, автор досяг поставленої мети і виконав завдання шляхом напрацювання наукових положень і пропозицій теоретичного та практичного спрямування, в тому числі розроблення пропозицій з внесення змін до законодавства України.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, достовірність та наукова новизна здобутих результатів.

У представленому дисертаційному дослідженні проведено комплексне наукове дослідження теоретичних проблем і їх практичних проявів щодо захисту прав автора в порядку цивільного судочинства, що має місце після реформування цивільного та цивільного процесуального законодавства у 2003-2005 роках, а також відбувається в період нового етапу реформування правової системи України. Такий стан правової системи України істотно ускладнює дослідження величезним потоком інформації, але сам факт дослідження вказаної проблематики є позитивним, оскільки не дозволить нехтувати правами авторів. Більше того, здобувач обрав правильний шлях дослідження — теоретичні основи захисту прав автора, що має диктувати засади побудови теоретичної моделі, яка має відтворюватися у законодавстві і, відповідно, практичній діяльності суддів та інших осіб, зокрема, адвокатів та ін. Такий підхід дозволив, на нашу думку, сформулювати і обґрунтувати важливі висновки, яким притаманні необхідні ознаки наукової новизни.

В дисертації здійснений цілісний аналіз особливостей захисту прав автора в порядку цивільного судочинства від теоретичних гіпотез до їх застосування в

судовій практиці та законодавстві і на такій базі сформульовано комплексні висновки і пропозиції. При цьому, матеріал викладено відповідно до добре складеного плану роботи, автором правильно сформульовані мета і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими планами. Думки автора викладаються у порівнянні з позиціями інших вчених, аналізуються також положення законодавства, тому висновки мають та рекомендації мають обґрунтований характер. Пропозиції автора є правильними і оригінальними, критичних зауважень щодо наукового здобутку автора у фаховій юридичній літературі помічено не було.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дане дослідження вносить істотний вклад в розвиток захисту прав автора в цивільному процесі, а тому його результати потрібно використовувати для подальших досліджень даної проблематики, у навчальному процесі, для удосконалення законодавства та поліпшення якості судової практики.

Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

В першому розділі «Теоретико-правові та методологічні засади дослідження захисту прав автора в порядку цивільного судочинства» автором досліджено еволюцію правового регулювання, стан наукової розробки та методологію дослідження проблеми захисту прав автора в порядку цивільного судочинства, права автора як об'єкт захисту в порядку цивільного судочинства, поняття та сутність захисту прав автора в порядку цивільного судочинства. Такий підхід дозволив розкрити основні підходи і визначити предмет захисту прав автора, на основі чого і було побудовано подальше дослідження даної проблематики та запропоновано шляхи їх вирішення у наступних розділах дисертації (арк. дисер).

В другому розділі «Загальні положення захисту прав автора в порядку цивільного судочинства» проаналізовано поняття та види позовів щодо захисту прав автора, що пред'являються в порядку цивільного судочинства; цивільний процесуальний статус осіб, які беруть участь у справах щодо захисту прав

автора в порядку цивільного судочинства та докази і доказування у справах щодо захисту прав автора в порядку цивільного судочинства (арк.дисер.).

В третьому розділі «Процесуальні особливості розгляду і вирішення цивільних справ щодо захисту прав автора» досліджено стадії відкриття провадження у цивільних справах щодо захисту прав автора, провадження у цивільних справах щодо захисту прав автора до судового розгляду, судовий розгляд цивільних справ щодо захисту прав автора і акцентовано увагу на особливостях такого захисту(арк. дисер.).

Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним та послідовним, що дозволило всебічно і повно висвітлити значне коло актуальних питань. Дослідження містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. В дисертації використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання досліджуваних проблем.

Отже, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим, пропозиції зроблені на належному науковому рівні. Робота є досить збалансованою, виконаною згідно встановлених вимог, завершується сформульованими висновками та пропозиціями.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження. Сформульовані у дослідженні пропозиції та висновки можуть бути використані для подальшої теоретичної розробки й удосконалення захисту прав автора, зокрема, у законотворчій діяльності - для удосконалення законодавства у сфері цивільного процесу, а також цивільного права; у навчальному процесі - при підготовці підручників, навчальних посібників та навчально-методичних рекомендацій, викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільний процес» тощо; у правозастосовній діяльності - у цивільному судочинстві при вирішенні спорів, пов'язаних із захистом прав та інтересів авторів.

Отже, дисертаційне дослідження містить наукові положення, що мають науково-теоретичне значення і спрямування на практичне поліпшення якості

захисту прав авторів у цивільному судочинстві. Науковою новизною відзначаються всі висновки здобувача, але звернемо увагу на найвагоміші, на думку опонента, а саме:

Виокремлення етапів еволюції регулювання захисту прав автора, що виявляє вміння автора робити узагальнення і диференціювати історичний період за правовим значенням (арк. 21 дисертації);

Визначення кола обставин, які становлять обов'язковий предмет доказування кожної із сторін у справах щодо захисту прав автора, що представляє собою не тільки теоретичне, а й практичне значення для цивільного судочинства (арк. 21 дисертації);

Виділення презумпцій, які мають звільняти сторони від обов'язку доказування (арк. 22 дисертації);

Важливим є й положення щодо належного визначення відповідача в цій категорії справ та враховано інтереси видавця творів і визначено його статус в таких справах (арк. 22 дисертації) тощо.

Заслужовують на підтримку й інші численні висновки автора, які знайшли місце в кінці кожного розділу та у розділі «Висновки».

Зокрема, погодимось з автором щодо обґрунтованості класифікації позовів на види (арк. 197-198 дисертації), виділення кваліфікації осіб, які беруть участь в цій категорії справ (арк. 199 дисертації) та багатьма іншими цікавими гіпотезами автора, які відображені в авторефераті, який за змістом відповідає встановленим вимогам.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення дисертаційного дослідження Б.В. Кирдана викладені в опублікованих ним дев'яти наукових публікаціях, зокрема: 4 наукових статтях у фахових виданнях, у тому числі 1 - в іноземному фаховому виданні та 4 тезах наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Разом з позитивними рисами наукової роботи, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження містить низку положень, оцінок, висновків, які відображають дискусійні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що

спонукає до уточнення позиції автора та усунення колізій, а саме:

1. В роботі відокремлено предмет доказування і законні презумпції, які в деяких аспектах є суперечливими. Зокрема, автором при визначенні обов'язкових для доказування обставин стверджується, що обов'язком автора є доведення належності йому авторських прав(арк. 21 дисертації), але серед презумпцій виділяється презумпція авторства, що має звільняти автора від доказування(арк. 22 дисертації). Тому під час захисту доцільно заслухати автора щодо розв'язання колізії в його позиції: чи це положення стосується всіх без винятку справ, чи застосовується по окремих категоріях справ, в повній мірі чи частково, наприклад, на вимогу суду або відповідача тощо.

2. Доволі цікавим, але неоднозначним є висновок здобувача щодо права на захист авторського права, яке може виникати в осіб, які набули права на твори відповідно до одного з договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності чи відповідного закону (арк. 199 дисертації). Тобто в цьому висновку складно розмежувати авторське право і право інтелектуальної власності, але яке з цих прав здобувач вважає ширшим необхідно з'ясувати під час захисту дисертації. Потенційно розглядаючи гру слів «права автора», як визначено квінтесенцію роботи в її назві, та «авторське право», що доволі часто використовується в наукових працях та законодавстві, ми можемо помітити деякі колізійні моменти. Тому як така, на нашу думку, колізія вирішується самим здобувачем?

3. Опоненту імпонує позиція здобувача в такому складному питанні як компетенція судів по розгляду тих чи інших спорів, висловлена у висновку 23 на арк. 202 дисертації. Але вона не конкретизована щодо видів судочинства, зокрема, визначено критерії віднесення спірних питань під цивільну юрисдикцію і з цим можна погодитися, але чи можна захищати права автора в господарському або адміністративному судочинстві? Це питання дуже важливе, оскільки тривалий час існують істотні зауваження до формування юрисдикції судів, які лише підсилюються при формуванні спеціалізації судочинства на певному виді. Більше того, в роботі доволі часто використовуються матеріали господарського судочинства, але опонентом не було помічено посилань на

рішення адміністративних судів. Тому варто заслухати позицію здобувача щодо розмежування варіантів захисту прав автора з використанням різних видів судочинства.

4. В світлі логіки послідовного викладення матеріалу вважаємо необхідним виділення спеціального підрозділу, присвяченого судовим рішенням в даній категорії справ. Дійсно, в підрозділі 3.3. «Судовий розгляд справ щодо захисту прав автора» йдеться про судові рішення, зокрема, на арк. 173, 174 тощо дисертації, але саме судові рішення є відносно самостійним правовим актом, з яким пов'язується захист прав автора. Тому специфіка судових рішень, спрямованих на захист прав автора, заслуговує, на думку опонента, більшої уваги і висвітлення в окремому розділі. Так, здобувач відштовхується від положення п. «г» ч. 2 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», де встановлені межі розміру компенсації від 10 до 50000 мінімальних розмірів заробітних плат. Однак, дане положення суперечить принципу диспозитивності, відповідно до якого саме позивач має формулювати позовні вимоги. Тому доцільно завдану автору шкоду розкласти на елементи та враховувати положення різних нормативних актів, зокрема, стягнення заборгованості, що впливає з відносин, пов'язаних з авторським правом, може здійснюватися в нотаріальному порядку шляхом вчинення виконавчого напису відповідно до Переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29 червня 1999 р. № 1172. Тому раціонально акцент робити на способах захисту прав автора, що встановлені в ст. 16 ЦК (арк. 179-180 дисертації), а також говорити й про ст. 18 ЦК та кваліфікувати варіанти можливої шкоди авторським правам та інтересам тощо.

5. Концептуально важко погодитися з положенням роботи, що стосується зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності (арк. 180 – 181 дисертації). Дане положення не можна без певної трансформації надавати як таке, що може застосовуватися до права автора. Для такого висновку слід

було б розкласти право інтелектуальної власності на складові, визначати в ньому місце права автора і лише потім робити узагальнення в частині завдання шкоди саме праву автора від вивезення певних товарів.

6. Дискусійним здається таке твердження здобувача: «Водночас, роздруківки Інтернет-сторінок (web-сторінок) самі по собі не можуть бути доказом у справі» (арк. 116 дисертації). Тут можна абсолютно погодитися із здобувачем в тому, що це питання дуже складне і необхідно забезпечити офіційні способи засвідчення справжності інформації, яка була оприлюднена в Інтернеті, оскільки сьогодні такою інформацією все більше і більше користується споживачів.

Однак, застосована цитата свідчить про категоричність позиції автора, яка деякою мірою не відповідає принципам цивільного процесу, зокрема, змагальності, належності і допустимості доказів тощо. Буквально аналізуючи ст. 129 Конституції та ст. 64 ЦПК можна прийти до висновку, що суду можна надавати будь-які письмові докази, а прийняття їх до уваги абоні під час ухвалення рішення залежатиме від позиції осіб, які беруть участь в справі. Тобто в такій ситуації ми мусимо підійматися від рівня доказування до доведення, а не штучно формалізувати процес доказування, чим зменшуватимемо гарантії захисту прав автора у випадках, коли авторське право буде неможливо доказати на підставі офіційно засвідчених і визнаних доказів. Крім того, сучасні українські суди обладнані комп'ютерами із доступом до Інтернету, тому судді здатні пересвідчитися в правдивості знятої ними інформації з монітору та порівняти її з наданою позивачем роздрукованою. Ця позиція актуалізується, коли ми візьмемо до уваги образ справжнього вченого, який більше турбується про результат, ніж про забезпечення власних авторських прав тощо. Але підкреслюю, що здобувачем аналізується позиція з благими намірами – спростити процес доказування і забезпечити його надійними доказами.

Не зважаючи на висловлені зауваження, які не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження і у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, вони не применшують належного рівня рецензованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її

наукову і практичну цінність. Вважаємо, що будь-яка наукова робота має породжувати дискусію, оскільки в ній мають міститися оригінальні висновки, які потребують публічного обговорення та доведення автором правильності його висновків.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно дозволило розробити низку пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства в сфері регулювання захисту прав автора і тим самим здобувачем зроблено вагомий крок в удосконалення охорони і захисту прав громадян. Сформульовані поняття, висновки і пропозиції слід вважати правильними, ґрунтовними і такими, що вносять істотний розвиток в теорію цивільного права і цивільного процесу.

Вищезазначене дає підстави для висновку, що дисертація Кирдана Богдана Васильовича на тему «Захист прав автора в порядку цивільного судочинства» відповідає вимогам, які ставляться до написання кандидатських дисертацій (п. 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567/зі змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент -

доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри нотаріального та виконавчого
процесу і адвокатури
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Підпис Фурси С.Я. засвідчую:

С.Я.Фурса

